

La parada de Sesmond

Arxivem el moment o com crear (conscientment) biaix als arxius

Vicenç Ruiz Gómez

Vocal de recerca de l'Associació d'Arxivers
Gestors Documentals de Catalunya.

“La història no es pot construir només en base a documents d'arxiu oficials. Perquè la posteritat s'adoni plenament del que hem suportat i superat en aquests anys com a poble, necessitarem documents senzills: un diari, cartes d'un treballador des d'Alemanya, sermons d'un sacerdot [...]. Només quan aconseguim reunir aquest material senzill i quotidià en una quantitat aclaparadora, només llavors es pintarà l'escena d'aquesta lluita per la llibertat amb tota la seva profunditat i brillantor”.

El 28 de març de 1944, Gerrit Bolkestein, llavors ministre d'Educació holandès a l'exili, feia aquesta crida als seus conciutadans perquè documentessin de manera proactiva els efectes de l'ocupació alemanya, tot anunciant un futur projecte de recollida i preservació, un cop acabada la guerra –l'actual NIOD, Institut per als Estudis sobre la Guerra, Holocaust i Genocidis, fundat el 8 de maig de 1945.

Probablement, atesa l'autoria, aquesta cita és un dels reconeixements més punyents de la manca de representativitat i el biaix inherent dels fons institucionals. Bé, per a Bolkes-

tein, més que inherent aquest biaix devia ser momentani: fruit de la nul·la legitimitat del poder polític alemany que fonamentava el marc legal i jurídic en el qual es produïen els fons. De ben segur que no el feia extensiu a l'administració colonial holandesa, com el significatiu silenci sobre l'ocupació japonesa d'Indonèsia denota, per exemple. En tot cas, serveix d'introducció per entendre millor les campanyes que, sota el paraigua d'Arxivem el moment, l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya (AAC) ha impulsat en els últims quatre anys. Començant pels atemptats a les Rambles i Cambrils, de l'agost de 2017, passant pel Referèndum d'Independència, el fons social #Cuéntalo o la més recent #ArxivemlaCovid.

En rigor, de fet, en aquesta última l'AAC es va limitar a difondre i cohesionar el seguit d'iniciatives que diversos arxius municipals i comarcals van començar a tirar endavant. S'insistí en el caràcter clau que els arxius, en un món de postveritat i *fake news*, poden jugar com a institucions de confiança de la ciutadania no només per tal de garantir la preservació del patrimoni documental actual, sinó sobretot per construir el patrimoni del futur d'una manera participativa i significativa, tot allunyant-se del mer col·leccionisme.

Així, per tal d'evitar al màxim una recollida poc estructurada de documents, l'AAC demanà que els arxius bastessin una estratègia basada en tres vectors igual d'importants: definir les línies bàsiques de la campanya, obrir-se a la ciutadania i preparar-se per a un tractament participatiu.

Associació Arxivers
@AAC_GD

...

Manifest en defensa dels drets fonamentals i de les institucions de Catalunya
arxivers.com/images/documenten... #arxius
#gestiodocumental

11:52 a. m. · 20 de set. de 2017 · Twitter Web Client

Exemples de línies bàsiques eren la definició dels formats i de l'abast geogràfic i temporal del material a ingressar; la disponibilitat d'una estructura suficient –creació d'un tràmit específic de cessió, accés a i capacitat de servidors–; la possibilitat de capturar directament evidències de les xarxes socials –només si es disposava de l'expertesa i el software necessari–; i el disseny de les fases de tota l'actuació.

Però aquestes línies bàsiques de poc servien si, en paral·lel, l'arxiu no s'obria clarament a la ciutadania. En primer lloc, des del punt de vista de la difusió, òbviament, tot adaptant el missatge als diferents canals de comunicació. Però, més important encara, cercant de manera proactiva la cessió de materials rellevants per part de col·lectius especialment implicats en la gestió de la crisi o bé de grups o de llocs tradicionalment poc representats a l'arxiu. És a dir, intentant que el material fos rellevant i significatiu, complementari –o si s'esqueia contradictori– amb la documentació generada institucionalment per l'activitat administrativa derivada de la gestió de la crisi. Aprofitant, doncs, per crear comunitat pensant sobretot en la implicació de la ciutadania amb el seu arxiu.

I, finalment, el que havia de ser l'autèntic fet diferencial d'aquest tipus de campanyes: apostar per un tractament participatiu dels fons rebuts, atesa la mateixa natura dels documents que no tenien una procedència orgànica, sinó social. Òbviament, en ple confinament, l'AAC aconsellà emprar plataformes web gratuïtes per a facilitar la interacció no presencial. I, un cop acabat, s'apuntà la necessitat de programar tallers i xerrades, tot organitzant-ne per zones geogràfiques, sectors socials, franges d'edat o altres criteris rellevants. Actuant com a acompanyants, més que com a experts, tot exposant els criteris professionals per, de forma conjunta, determinar la rellevància d'uns o altres documents. Igualment, aquesta participació s'havia

d'allargar al codisseny de les formes de difondre i reutilitzar el material resultant.

Segons els censos que l'AAC va confeccionar per tal de donar-hi visibilitat, a la campanya vinculada al Referèndum de l'1-O s'hi sumaren gairebé cinquanta arxius, mentre que les iniciatives sorgides arran de la Covid-19 comptaren amb un total de cent arxius –gairebé, per tant, una tercera part del sistema arxivístic. Prenent el conjunt d'àmbits territorials als quals donaven servei, sis milions d'habitants dels set i mig que viuen a Catalunya disposaren d'un arxiu de referència on participar-hi.

Resta per fer, encara, un estudi aprofundit d'aquestes experiències. És clar que cap arxiu no ha seguit fil per randa el conjunt de propostes teòriques i metodològiques exposades en diverses publicacions i jornades, a banda dels consells pràctics difosos per a cada campanya. Però, en tot cas, sí que van permetre dotar d'un marc de referència comú els arxius que hi participaren tot donant visibilitat a la suma de crides com una iniciativa col·lectiva de país –i només cal repassar l'impacte mediàtic generat.

I, com l'exemple del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar evidencia, les respostes més exitoses a aquest tipus de campanyes –uns 4.500 fitxers rebuts mitjançant 577 cessions– les trobem en casos on, a aquest marc de referència, s'hi afegia el fet que durant anys s'havia bastit una xarxa de col·laboradors a partir d'una clara política proactiva de captació de fons no institucionals –de fulletons d'esdeveniments relacionats amb activitats socials i econòmiques a sotagots de bar–. I per exitoses no ens referim al nombre final de documents rebuts, que també, sinó sobretot a la implicació de la ciutadania.

Perquè arxivar no és altra cosa que crear biaix. I, lluny del paradigma de l'arxiu total, potser el que cal fer és contextualitzar, conscientment, tant biaixos com (teoria dels) punts de vista hi apliquem. ■

 Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar
21 de setembre de 2017 · 🌐

#arxiudelloret

Des dels arxius estem treballant per poder conservar i documentar el moment històric que estem vivint; i és per això que voldríem que ens féssiu arribar fotografies, vídeos o cartells en format digital que facin referència a concentracions, protestes, manifestacions... vinculades a la nostra població.

Així, si considereu que el document que pengeu a la xarxa pot tenir interès local i que pot il·lustrar, per a les futures generacions, l'actual mobilització que viu el nostre país, podeu posar als vostres missatges l'etiqueta o hashtag #arxiudelloret.

Les descarregarem, les documentarem i les guardarem. Gràcies per la vostra col·laboració!

#samlm #arxiudelloret #viullorete #lloretdemar #mylloret

<http://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal>

Tuit del SAMLM del 21 de setembre de 2017 on es demanava la col·laboració de la ciutadania per tal de recollir i documentar les mobilitzacions relacionades amb el procés d'independència de Catalunya. **Procedència: SAMLM.**

 SAMLM - Arxiu Lloret @Arxiu_Lloret · 23 de març

ARXIVEM EL COVID-19. El SAMLM està treballant per poder conservar i documentar el moment històric que estem vivint, la pandèmia ocasionada pel COVID-19. És per això que demanem la vostra col·laboració...

#arxivemelmoment

Nova Ràdio Lloret i 9 usuaris més

🗨️ 5

🔄 17

❤️ 34

📤

 SAMLM - Arxiu Lloret @Arxiu_Lloret · 23 de març
Entre tots escriurem la història de Lloret. Gràcies per la vostra col·laboració!
📷 Taller improvisat de mascaretes a casa de Barbara Casanovas.

Tuit del SAMLM del 23 de març de 2020 on es demanava la col·laboració de la ciutadania per tal de recollir imatges i documents relacionats amb el confinament provocat per la COVID-19. **Procedència: SAMLM.**